מפניני הפרשה - מאמר

לא לחזור על שגיאתו של נח

התורה הקדושה מעידה על נח - "נח איש צדיק, תמים היה בדורותיו, את האלוקים התהלך נח" (פרק ו'). אומנם אין לנו יכולת להבין את דרגתו של נח, שהתורה מעידה עליו שהיה - איש צדיק ותמים, ובכל זאת ננסה להבין את דרכו של נח אחרי המבול.

בצאתו מהתיבה, הפעולה הראשונה שעשה נח לצורך שיקום החורבן הנורא וכדי לייסד עולם החדש, היה לנטוע כרם, והשאלה - מכל הפירות שבעולם, מדוע בחר לטעת דווקא כרם?

נראה לומר שבראותו את החורבן שנגלה לעיניו: אובדן מוחלט של האנושות, בעלי החיים, הצמחיה - למעשה הכל!! הוא היה זקוק למשקה מעודד ומחזק. בפרט לאחר שנה של שהיה בתיבה, שנה של עמל עד כלות הכוחות בשירות כל בעלי החיים שבעולם. והיין הוא משקה משמח ומצהיל את הדעת: "אין אומרים שירה אלא היין". בברית מילה ובסידור קידושין אומרים ברכה על כוס יין מלא, ברכת הזימון נאמרת על הכוס. ונה היה חייב תודה לבוראו על נס הצלתו, לשורר את ההלל ולשאת כוס של ברכה.

ועוד נראה שביין גנוזים גם סודות עילאיים. אברהם אבינו ערך משתה בבריתו של יצחק, יעקב התברך על יין שהביא לאביו. יוסף שלח לאביו יין ישן, שדעת זקנים נוחה הימנו. על גבי המזבח מנסכים יין ועוד. אם כן לא בכדי, ביקש נח לטעת כרם כבתחילה.

והנה מעשה שהיה כה נשגב ונאצל, נחשב לו לחטא ולנפילה: "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם". ויחל - נתחלל ונעשה חולין! מאיש צדיק תמים המתהלך את האלוקים, הפך לאיש אדמה!

ויש להבין מה פסול היה באותה נטיעה? נראה לומר שהייתה כאן טעות בבחירת סדרי העדיפות. היין נפלא הוא, מתוק ומשמח. אבל בעולם חרב ושומם לא נוטעים כרם בתחילה, אלא זורעים חיטה, מגדלים עגבניות, נוטעים עצי הדר.

כשהבסים קיים, האוכל מצוי, אז מתפנים למותרות: ליין לשמחה וכו'. ואם כך היה, אם היה אוכל לחם פירות, היה גם היין לברכה, שכן "יין שבתוך הסעודה אינו משכר", וכל עגמת הנפש היתה נחסכת. אבל לטעת כרם בתחילה, הרי זה עיוות של סדר העדיפות.

התורה היא נצחית ובאה ללמד ולהדריך כל יהודי, בכל זמן. אומנם חשוב מאוד להשקיע בתשתיות, בכבישים, בתעסוקה וכו', אבל אין לשכוח שאת עיקר ההשקעה יש להשקיע בערכי היסוד ובהם השקעה בחינוך הילדים, בנערים ונערות המתבגרים, וכן בחיזוק התרבות היהודית ומורשת ישראל, שהרי אם יזניחו תחומים חשובים אלו, אם יזנחו את המורשת- איזה אופי יהיה לעם הזה בעוד עשרים שנה, איזה צביון יהיה למדינה? בשביל מי סללו את הכבישים וייצרו מקומות תעסוקה?

כשם שדבר זה נכון במישור הציבורי והכללי, נכון הוא גם במישור המשפחתי והאישי. על כל אדם לגבש סולם עדיפויות נכון.

לדוגמא כשבוחרים דירה למגורים, יש להתעניין על בית הכנסת ובית הספר, וכן מי צפוי שיהיו חברי הילדים וכו', לפני בירור על שאר הפרטים. כמו כן, כשמתכננים נופש משפחתי, יש לברר לגבי כשרות המלון, סוג החברה הנופשת במקום וצביון השבת, לפני שסופרים את הכוכבים שבמלון.

בין אדם לחבירו

כחלק מהאיסור להונות ולגנוב את דעת הבריות במקח וממכר, אסור לפרסם פרסומת המטעה את הבריות. לכן בכתיבת מאמרי שבח והלל על מוסדות, עסקים וכדומה אשר ערוכים כסקירה עיתונאית בלתי תלויה, אולם בפועל המוסד או העסק משלם לעיתון על הכתבה, ומטרת העיתון לתת פרסומת מסווית, יש בזה גניבת דעת של הקוראים.

כמו אסור למוסדות, ישיבות וכדומה לפרסם ולהתפאר מספר תלמידים גדול מן המציאות ולפרסם מחלקות שעדיין אינן קיימות, כאילו הן קיימות.

שואל ומשיב

שאלה: ביצה רכה שעירו עליה מערב שבת מים רותחים מכלי ראשון, האם מותר לערות עליה בשבת מים חמים מכלי ראשון שעל האש לחממה?

תשובה: במסכת שבת קמה: נאמר: כל שבא בחמין מלפני השבת, שורין אותו בחמין בשבת. וכתבו הפוסקים, שהטעם הוא משום שאין בישול אחר בישול, כלומר, אין איסור בישול נוהג בדבר שנתבשל כבר.

דעת רש"י במסכת שבת דף לד. והרא"ש, שזה דווקא בדבר יבש שנתבשל, כגון תרנגולת שנתבשלה מערב שבת והוציאוה מן המרק, אפילו ששנצטננה, מותר לחממה בשבת על ידי שרייה במרק רותח, וכדומה, מפני שאין בישול אחר בישול.

אבל דבר לח שנתבשל ונצטנן, כגון מרק או חלב, אסור לחממם בשבת כנגד המדורה או על המיחם, מפני שיש בישול אחר בישול בלח. אולם דעת הרמב"ם והרשב"א שאין בישול אחר בישול גם במשקה לח שנצטנן.

מרן בשו"ע בסימן שיח' - ד' פסק, שתבשיל שנתבשל כל צרכו, ונצטנן יש בו משום איסור בישול בשבת, אם הוא תבשיל שיש בו מרק, אבל תבשיל יבש מותר לשרותו בחמין בשבת.

יוצא שמרן מחלק בין תבשיל לח לתבשיל יבש. ובודאי שאנו צריכים להחמיר בתבשיל שיש בו מרק כדעת מרן. ביצה רכה שנתבשלה מערב שבת, נראה שיש לה דין תבשיל יבש לעניין זה, להתיר לחממה בשבת, ומבואר במסכת ביצה ג. שביצה נקראת אוכל ולא משקה. וכן כתבו בשו"ת 'חתם סופר', ובשו"ת מהרש"ם ועוד. אם כן לעניין בישול בשבת גם כן, חל עליה הכלל שאין בישול אחר בישול, ומותר לערות עליה מים רותחים בשבת כדי לחממה, ואף אם תתקשה יותר ע"י זה.

סיכום: העיקר להלכה שמותר לערות מים רותחים מכלי ראשון על ביצה רכה שעירו עליה מים רותחים מכלי ראשון בערב שבת, ויש מחמירים ונמנעים מכך ומנהג נכון הוא. (מבוסס על שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן כב)

מפניני הפרשה - רעיון

זרע וקציר

"וַיָּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו..." ובהמשך: **"עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וָחֹם וְקַיִץ וָחֹרֶף וְיוֹם וָלָיְלָה לֹא יִשְׁבֹּתוּ:** (פרק ח') מה הקשר בין הפסוקים? נראה לומר עפ"י מסכת אבות: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגעת שניהם משכחת עוון" – התעסקות בתורה עם מלאכה משכיחה עוון ואילו הבטלה היא אם כל חטאת. גם ריקנות במוח מביאה למחשבות רעות, כדברי הרמב"ם: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מדברי תורה". אנשי דור המבול חיו חיי רווחה ומנוחה, ללא כל מלאכה והתעסקות. הם לא חיו צריכים לעבוד בגופם, כי זריעה אחת הספיקה להם לארבעים שנה (עפ"י המדרש) ומוחם פנוי וריק מכל תוכן, מפני שלא הייתה להם תורה. כתוצאה מזה באו להשחתת המידות והפקרות בחייהם. לכן נאמר: **"וירא ה' כי רבה רעת האדם וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום...ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי"** (פרק ו' ה' ז') – מאחר שאין להם במה להעסיק ידיהם ומוחם הרי שהתרבתה ממילא רעתם וראויים הם להימחות מעל פני האדמה.

אך לאחר שהריח השם יתברך את ריח הניחוח של קרבנות נח והתנחם על הרעה, אמר: "לא אוסיף עוד לקלל את האדמה" – לא אמחה עוד את האדם כליל – **"כי יצר לב האדם רע מנעוריו"** – כלומר: אף על פי שיצרו של אם רע, הרי יש לי עצה כנגד זה, אכביד את חייו במלאכה ועבודה רבה. "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר" – שיצטרך תמיד לזרוע ולקצור, לעמול ולטרוח, כדי לספק את כל צרכיו בהתאם לעונות השנה של קיץ וחורף – "יום ולילה לא ישבותו" – לא תהא לו מנוחה, וכבר לא תהיינה שעתו ודעתו פנויות כל כך לחטוא.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל לביא בן אורית ג'הסי ע"ה הי"ד משה בן מנחם בכר ע"ה

ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה שלום בן שלום כתריאל ע"ה

עמרם בן מרים קרסנטי ז"ל זכריה בן יונה ומנשה תנעמי ז"ל

אהרון בן אסתר גודלי ז"ל הרב אברהם בן הרב מאיר ליברמן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

גלעד בן דניאל ושרית אלמליח ע"ה והי"ד הרב אבירם אברהם בן זיוה

הריב ע"ה והי"ד והרב שאול בן שלמה מויאל ע"ה והי"ד

שרה קרין בת חווה יורקביץ ז"ל זילפה בת יפה פוזיילוב ז"ל

רחל בת סוליקא דנינו ע"ה רבקה בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה

בס"ד ל' לחודש תשרי ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 04
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת נח
שבת וראש חודש
מפטירים
כה אמר ה' השמים כסאי
(ישעיהו פרק סו' א')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת:	16:32
יציאת השבת:	17:30
זמן רבנו תם:	17:40

הידור מצווה וסדר הנחה עפ"י פסיקת מרן בש"ע ובפוסקים האחרונים

הידור מצווה בתפילין

הדבר ידוע שתפילין יש רמות הידור רבות, שיש להן השלכות כספיות. השאלה ההלכתית בעניין זה היא: עד כמה כסף צריך אדם להוציא לצורך להידור מצווה? בבבא קמא דף ט: ידנים בהוצאות כספיות לעניין הידור מצווה. **"אמר ר' זירא: בחידור מצוה - עד שליש במצוה...במערבא (ארץ ישראל) אמרי משמיה דרבי זירא: עד שליש - משלו, מכאן ואילך - משל הקב"ה".**

מפרש רש"י: בחידור מצוה עד שליש במצוה: שאם מוצא שתי ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחבירו - יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור, דתניא (שבת קלג:): 'זה אלי ואנוהו' - התנאה לפניו במצות; עשה לך ספר תורה נאה, לולב נאה, טלית נאה, ציצית נאה: **עד שליש משלו:** דהיינו אותו שליש שיוסיף בהידור מצוה - משלו הוא, שאינו נפרע לו בחייו, כדאמרינן 'היום לעשותם, ולא היום ליטול שכרם' (ע"ז ג): מכאן ואילך. מה שיוסיף בהידור יותר על שליש – יפרע לו הקב"ה בחייו:

למעשה, נחלקו הפוסקים הראשונים, ובעקבותיהם האחרונים, בביאור דברי רבי זירא: 'עד שליש במצוה':

- לדעת רש"י (לעיל) הכוונה להידור ביופי, כלומר, מי שבא לקנות חפץ למצוה ולפניו שני חפצים, ואחד יפה יותר מחברו (אפילו שניהם באותו גודל) – יוסיף עד שליש מדמי הראשון ויקנה את ההדור.
- לדעת התוספות (שם ד"ה עד) הכונה להידור בגודל ולאו דווקא ביופי.

יש להדגיש שמצות ההוספה עד שליש אמורה רק לגבי מי שאין חייו דחוקים, אפילו אם נכסיו מועטים, אך אין צריך לדחוק חייו בשביל הידור.

כאמור, אין צריך להוסיף עבור התפילין המהודרות יותר, יותר משליש, אפילו אינו דחוק בממון. אך מכל מקום אם יוסיף, יגמול לו הקב"ה על זאת בעולם הזה בחייו. אמנם, יש אומרים שאם הוא אמיד, צריך להוסיף על הידור מצוה אפילו יותר משליש.

חשוב להדגיש – מידת הגאווה כה שנואה לפני הקב"ה, ולכן אדם המהדר במצווה ומפרסם ומתגאה בזה ברבים, מאבד בזה את מעלת ההידור.

הקדמת ציצית לתפילין

פסיקה להלכה בשו"ע

בהלכה מבואר, שיש להקדים את לבישת הציצית להנחת התפילין מטעם 'מעלין בקודש', כמו שכתב מרן בשו"ע בסימן כה' סעיף א': **"אחר שלבש טלית מצויין יניח תפילין, שמעלין בקודש. והמניחין כיס התפלין והטלית לתוך כיס אחת, צריכין ליזהר שלא יניחו כיס התפילין למעלה, כדי שלא יפגע בהם תחילה ויצטרך להניחם קודם הטלית כדי שלא יעבור על המצות.** מדגיש הרמ"א הגה: **מיהו אם תפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית, אין צריך להמתין על הציצית, אלא מניח תפילין, וכשמביאים טלית – מעטפו.**

קושיא

במסכת זבחים דף פט. מובא במשנה: **"כל המקודש מחבירו קודם את חבירו"** ומפרש רש"י: **כל המקודש מחבירו: שיש בו צד ריבוי קדושה ממנו.**

אם כן, מקשים ה'דגול מרבבה' בסימן זה ובשו"ת שאגת אריה, סימן כה' הלכה זו המבוססת על הכלל 'מעלין בקודש', במקרה שלפנינו, נוגדת את הכלל הנ"ל 'כל המקודש מחבירו – קודם את חבירו', שלפיו את התפילין שהם יותר קדושות צריך להניח לפני ההתעטפות בציצית?!

'ביאור הלכה'

קושיא זו מתרץ ה 'ביאור הלכה' בסימן כה' ד"ה "שמעלין בקודש", כאשר מדובר בסדר הפעולות בשני חפצים שונים כמובא במשנה שם: **"התמידין קודמין למוספין"**..." המקודש יותר קודם. אולם בציצית ותפילין מדובר על התקדמות האדם עצמו שמתעטף בטלית ומניח תפילין, ואצלו תקף הכלל 'מעלין בקודש'. אדם צריך להעלות עצמו בקדושה מדרגה לדרגה.

'בית יוסף'

מרן ב 'בית יוסף' הביא את דברי הזוהר שהדרך הנכונה שיש לנהוג לגבי הנחת התפילין היא, שעל האדם להניח את התפילין לפני שהוא מגיע לבית הכנסת, כך שיצא מפתח ביתו מוכתר בציצית ותפילין.

פסיקה להלכה בשו"ע

וכן פסק מרן להלכה בשו"ע בסימן כה' סעיף ב' ללבוש ציצית קטן ולהניח תפילין בביתו, וללכת לבית הכנסת כשהוא מוכתר בטלית ותפילין. **"מי שהוא זהיר בטלית קטן, ילבשנו ויניח תפילין בביתו, ויילך לבוש בציצית ומוכתר בתפילין לבית הכנסת ושם יתעטף בטלית גדול".**

אולם מדברי הרמ"א בהגה עולה, שתמיד יש לעדיף ולהקדים את העיטוף הן בציצית קטן והן בטלית גדול, לפני הנחת התפילין.

"הגה: והעולם נהגו להתעטף אף בטלית גדול קודם, ולברך עליו, ואחר כך מניח התפילין והולך לבית הכנסת".

'משנה ברורה'

ה 'משנה ברורה' בס"ק ח' מדגיש שהעניין להתעטף לפני שיוצא מפתח ביתו הוא רק אם לא עובר במקומות מטונפים בדרך לבית הכנסת, ואם עובר במקומות כאלה, יתעטף בטלית ותפיליכשמגיע לחצר בית הכנסת.

'ילקוט יוסף'

ב 'ילקוט יוסף' סימן כה' כז': הלכות תפילין כתב: "...**ואם יתעטף בטלית ויניח תפילין בביתו לא יוכל להיות מעשרה ראשונים, עדיף לבוא לבית הכנסת כשהוא מעוטר בטלית ותפילין, מאשר להיות מעשרה ראשונים".**

סיכום: יש להקדים לבישת הציצית להנחת התפילין מטעם 'מעלין בקודש'. ראוי היכן שניתן ללכת לבית הכנסת כשהוא עטוף בציצית ומוכתר בתפילין.

פינת העורך

"אלה תולדות נח, נח" (פרק ו' ט') פירש הבן איש חי: "כמים הפנים לפנים - כן לב האדם לאדם" (משלי כז' – יט'). כלומר כפי שדמותו של האדם משתקפת במים, כך התנהגותו משתקפת ביחס הסביבה אליו. וכפי שהוא מתייחס לזולת, כך מתייחסים אליו: "אלה תולדות נח" - אם תהיה נוח לבריות, במידותיך, ובאופן דיבורך, התולדות והתוצאות יהיו: "נח" שגם אחרים יהיו נוחים כלפיך.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לידידנו נבו ונופר למשפחת שרוני הי"ו לרגל הולדת בנם בכורם נדב הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה נדב הוא נין למשה וציונה שרוני הי"ו וליעקב וטילי טאוב הי"ו. יהי רצון שתיזכו לגדלו באושר, שמחה, נחת ושלווה לאהבת תורה ויראת שמים, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב ובברכת מזל טוב לדוד ותהילה אסנת בן סדון הי"ו לרגל נישואיהם להם ולכל משפחותיהם משפחות בן סדון הי"ו ואמינוב הי"ו יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

נוסח ברכת מעין שלוש (חלק ג' - סופי)

שער הציון

בשער הציון בס"ק נב' הביא את שיטת המגן אברהם שכתב שבסיום ברכת מעין שלוש על מיני דגן חותם על המחיה ועל הכלכלה וכדעת הטור, והעלה תמיהה על כך, שהרי לדעת רוב הראשונים אומרים רק על המחיה ולא אומרים על הכלכלה. והביא בשם הספר מקור חיים שאולי יש טעות סופר במגן אברהם וצריך לגרום רק על המחייה. וכתב שמכל מקום כיון שרוב הראשונים לא הזכירו על הכלכלה לכן יש להזכיר רק על המחייה.

"...והנה באמת בספר מקור חיים להגאון מליסא כתב שטעות סופר הוא במגן אברהם במה שסיים ועל הכלכלה, וגם בספר מעשה רב בהנהגות הגר"א משמע גם כן שלא יאמר ועל הכלכלה. והנה ביד אפרים ראיתי שמצדד קצת לאמרו ונשאר בספק...וברור אצלי שאילו ראו כל הני ראשונים לא היה אצלם שום ספק בדבר, וכן בסדור הגר"ז נוסחתו גם כן לבסוף רק על המחיה".

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן רח' סעיף כה' פסק להלכה כדברי השער הציון הנ"ל שבחתימה יש לומר רק על המחיה ולא להוסיף על הכלכלה, כמו שמוזכר בכמה סידורים: "בחתימת הברכה צריך לומר: על הארץ ועל המחיה. ואין להוסיף "ועל הכלכלה" כפי שמודפס בכמה סידורים. ואף מי שהורגל לחתום "על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה", נכון שישנה מנהגו כאמור. וגם בסמוך לחתימה נכון לומר: ונודה לך על הארץ ועל המחיה ברוך אתה ה' וכו'. ומכל מקום בזה הרוצה לומר ונודה לך ה' אלוקינו על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה, רשאי לומר כן.

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

בסעיף יב' פסק שבברכה מעין שלוש צריך להזכיר מעין המאורע כגון בשבת יו"ט וראש חודש אבל בחנוכה ופורים לא, וכן פסק שם שאדם שאכל פירות משבעת המינים וגם שתה יין וגם אכל מיני מזונות מזכיר את כולם יחד באותה ברכה ולא מברך ברכה על כל אחד ואחד:

"מזכירין בה מעין המאורע בשבת ויו"ט וראש חודש, אבל לא בחנוכה ופורים. אם אכל פירות משבעת מינים ואכל מיני מזונות ושתה יין, יכלול הכל בברכה אחת ויקדים המחיה ואחר כך הגפן ואחר כך העץ, ויאמר: על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ, וחותם על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות".

בסעיף יג' פסק שאדם שאכל מפירות שבעת המינים וגם מפירות שאינם משבעת המינים וברכתם "העץ", אינו מברך נפשות על הפירות שאינם משבעת המינים, אלא פוטרם בברכת מעין שלוש שמברך על פירות שבעת המינים. אבל אדם ששתה יין וגם אכל מפירות שאינם משבעת המינים, צריך לברך נפשות על הפירות, ואח"כ לברך על הגפן ועל פרי הגפן, וכן בשאר מאכלים שלא פוטרים אותו מברכתם האחרונה:

"אם אכל פירות משבעת המינים ואכל תפוחים, אינו צריך לברך על התפוחים בורא נפשות, שגם הם בכלל **ברכת על העץ שגם הם פרי העץ הם, אבל אם אכל תפוחים ושתה יין, צריך לברך בורא נפשות על התפוחים, וכל שכן אם אכל בשר או פרי האדמה ושתה יין, או אכל משבעת המינים שצריך לברך על כל אחת ואחת, והוא הדין אם אכל בשר ודגים ואכל מחמשת מינים, אין ברכת על המחיה פוטרת את הבשר ואת הדגים.** בסעיף יד' פסק מרן שאדם ששתה יין ובירך עליו ברכה ראשונה "בורא פרי הגפן" ואחר כך רוצה לאוכל ענבים צריך לברך על הענבים בפני עצמן "בורא פרי העץ" והוא הדין גם לגבי הברכה האחרונה, שצריך להזכיר על הארץ ועל פרי הגפן וגם על הארץ ועל פרי העץ. **"שתה יין וברך בורא פרי הגפן, ואכל ענבים, צריך לברך עליהם בורא פרי העץ, וכן בברכה אחרונה צריך להזכיר על העץ ועל פרי העץ".**

ילקוט יוסף

להלן מספר פסיקות בעניין הנוסח של ברכה מעין שלוש כפי שהובאו בספר ילקוט יוסף בסעיפים יח' עד כד'.

בשבת ובמועדים ובראשי חודשים מזכירין בברכה מעין שלש מעין המאורע. ואם שכח מלהזכיר, אם לא אמר שם ה' בסיום הברכה, חוזר לומר הזכרת מעין המאורע, וימשיך כי אתה טוב וכו' וחותם. אבל אם הזכיר שם ה', חותם כדרכו ואינו חוזר.

אין להזכיר מעין המאורע בחנוכה ופורים בברכה מעין שלש. ובדיעבד אם עבר והזכיר בה מעין המאורע לפני החתימה, אינו חוזר לברך.

אם אכל עוגה כשיעור, וגם שיעור מפירות שבעת המינים כשיעור, וגם שתה רביעית יין, כולל הכל בברכה אחת, ויאמר: על המחיה ועל הכלכלה, ועל הגפן ועל פרי הגפן, ועל העץ ועל פרי העץ, וחותם: על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות.

ואם אכל עוגה כשיעור, וגם שתה רביעית יין, ובירך על המחיה, ושכח לכלול על הגפן בברכה מעין שלש, לא יצא, ויחזור לברך על הגפן ועל פרי הגפן.

מי ששינה בטעות בנוסח ברכה מעין שלש, והוסיף בה "ברית ותורה", אף ששינה מנוסח הברכה המתוקנת, לא חשיב כמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, ובדיעבד אין לחוש לזה.

סיכום

ברכה מעין שלוש היא ברכה שמברכים אחר אכילת מאפים כגון מיני עוגות, או תבשילים, כגון דייסת סולת וכדומה שנעשו מאחד מחמשת מיני דגן - חיטה, שעורה, כוסמין, שבולת שועל ושיפון, או לאחר שתיית יין, או לאחר אכילת פירות מהמינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל - גפן, תאנה, רימון, זית ותמר.

שמה של ברכה זו - "מעין שלוש" - נובע מכך שמוזכרים בה בקצרה עניני שלושת הברכות הראשונות של ברכת המזון.

פתיחתה וסיומה של ברכה זו משתנים בהתאם לסוגי המאכלים: למאכלים מחמשת מיני דגן הנוסח הוא: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה...". ליין הנוסח הוא: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על הגפן ועל פרי הגפן...". לפירות משבעת המינים הנוסח הוא: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ...".

אבל בחתימה לדעת מרן בשו"ע יש לחתום על הארץ ועל פרי העץ, ולא על העץ ועל פרי העץ, וכן על הארץ ועל פרי הגפן, ולא על הגפן ועל פרי הגפן, ויש חולקים, ולדעתם יש לחתום על העץ ועל פרי העץ, וכן על הגפן ועל פרי הגפן. ונראה שהעיקר להלכה כדעת מרן.

אם אכל כמה סוגי מאכלים ביחד, כגון שאכל מזונות ושתה יין או אכל פירות משבעת המינים, כולל את כל מה שאכל בברכה אחת, כגון: "על המחיה ועל הכלכלה ועל העץ ועל פרי העץ".

בשבתות, בחגים ובראשי חודשים מזכירים בנוסח הברכה את היום שעומדים בו. בדיעבד, אם שכח ולא הזכיר את נוסח ההוספה לשבתות ולחגים, אינו חוזר לברך.

ישנן דעות בפוסקים שהאוכל מאכלים שנעשו מאחד מחמשת מיני דגן, צריך לברך אחריהם ברכה אחרונה דווקא במקום האכילה, כמו לאחר אכילת פת. לכן, מי שיצא ממקומו לפני ברכת "על המחיה", עליו לחזור למקום האכילה ולברך שם. ישנן גם דעות הסוברות שצריך לברך דווקא במקום האכילה, גם לאחר אכילת פירות משבעת המינים.

לגבי דרך אמירת הברכה, יש פוסקים שסוברים שאת ברכת "מעין שלוש" צריך לברך בישיבה. לדעת הגר"א רק בברכת מעין שלוש "על המחיה", שאותה מברכים לאחר אכילת מאכלים מחמשת מיני דגן, צריך לשבת.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

מלבי"ם תהלים הקדמה

תהלים פרק א' פסוק א': **"אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב".**

המלבי"ם מבאר שבפרק זה מבאר דוד המלך מה עושה את האדם מאושר: **התנאים אשרי האיש, בא לבאר התנאים שבעבורם יהיה האיש מאושר.** בביאורו ציין שיש הבדל בין "מאושר" לבין "מצליח: **ויש הבדל בין מאושר ובין מצליח - ההצלחה היא בעניינים עולמיים בחיי העולם הזה, והאושר הוא בעניינים הנפשיים בחיי העולם הבא.**

והנה השלמות יהיה בשלשה עניינים, שלמות הקנין, שלמות הגוף ושלמות הנפש. לכן באר שמדבר פה מאשרי האיש, האושר המיוחד אל האיש והאדם מצד שהוא אדם, לא האושר שישתתף בו עם סוגו מצד שהוא חי.

כלומר כי שלמות הקנין ושלמות הגוף ימצא גם בשאר בעלי חיים, כי מצאנו כמה בעלי חיים שמשיגים מחייתם ומזונם ביתר נקל וביתר שאת מן האדם ולית דעתיר מחזירי (אין עשיר יותר מהחזיר).

וכן יתעצמו בכוח גופם יותר מן האדם, כמו הפיל והאריה, וכן בחושיהם, הנשר והאיה בחוש הראות וכדומה.

ואין זה אושר המיוחד אל האיש והאדם, רק שלמות המידות ותכונת הנפשיים הם המיוחדים אל האיש לבדו. ומבאר כי אשרו תלוי בראשונה במה שיזהר מחטוא, אשר לא הלך בעצת רשעים וכו'.

ויש הבדל בין רשעים ובין חטאים, שהרשעים הם החוטאים מצד הזדון והפשיעה בין בין אדם למקום בין בין אדם לחברו, ולכן אמר עצת רשעים, כי הם החוטאים בעצה והשכלה. מה שאין כן אצל חטאים לא יכול לאמר בעצת, כי הם אינם חוטאים בעצה.

ומוסיף שאף בדרך חטאים לא עמד שהחטאים הם החוטאים מצד התאווה לבד, כלומר, שלא יחטא מצד תאוותו גם כן, ולא לבד שלא הלך בדרך חטאים היינו שאינו מתמיד בחטאים, כי גם לא עמד בדרכם אף לפי שעה, ומוסיף ובמושב לצים לא ישב, הלצים הם יושבי קרנות אינם פועלים רע אבל גם לא יעשו טוב רק רודפים רוח והבל ולצנות ואינם עוסקים בתורה.

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

הקדמה לספר משלי

משלי פרק א' פסוק א': **"משלי שלמה בן דוד מלך ישראל"** - המלבי"ם מבאר את מהות ספר זה כספר בו יש ריכוז של משלים וכן מסביר ההצורך במשלים הוא להבהרת והפשטה של דברים סתומים, עמוקים ולא מוכרים באמצעות המשלה לדברים מוכרים וידועים - **"משלי" - בכל דבר יש חומר צורה פועל תכלית, על פי זה יאמר כי חומר הספר הוא משלי, שהם קבוצת משלים, שלהבין דברים סתומים ועמוקים הבלתי נודעים ימציא להם משל מדברים הנודעים, שדרך הלבוש של המשל הנודע יובט המתלבש שהוא הנמשל הבלתי נודע.**

בהמשך מבאר המלבי"ם את הצורך בציון מקור המשלים – "שלמה", "בן דוד" ו"מלך ישראל", שבכל אחד מהתארים מתבטאת מעלת המשלים אשר בספר מהיבט אחר: **הפועל הוא שלמה בן דוד, ואמר בו שלשה תארים, כי האמתיות יתודעו: א. על ידי החכמה או הנבואה, ועל זה אמר שלמה, שהוא היה חכם וחל עליו רוח אלהים. ב. יתודעו ע"י הקבלה (המסורת העוברת מדור לדור), ועל זה אמר בן דוד והיה לו קבלה מאבותיו. ג. ע"י הבחינה והניסיון, שזה ישלם ע"י קבוצת חכמים רבים, ועל זה אמר מלך ישראל, שע"י שהיה מלך על עם חכם ונבון הזה היו כל החכמים נאספים אליו, והיה בכוחו לבחון כל העניינים, כמו שכתב כל זה נסיתי בחכמה.**

פסוק ב' מבאר את מטרת הספר: **"לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה".** המלבי"ם מבאר שהחוכמה היא להכיר את גדרי המידות, גם את ההופכיות שבהן, ולדעת להשתמש בהן בדרך נכונה: **לדעת חכמה, תכלית הספר הוא לדעת חכמה וכו', גדר החכמה היא לדעת בכל המידות והדרכים והמנהגים שיש בכל אחד מהם שני דרכים הפוכים זה מזה, כמו, אכזריות רחמים, גאוה ענוה, עזות בושת, אכילה צום, קדושה טומאה. שהנהגה על פי דרך אחד היא חכמה והפוכה סכלות. למשל להתנהג בענוה היא חכמה ולהתנהג בגאוה הוא סכלות, ולפעמים הגאוה חכמה והענוה סכלות כמו נגד רשעים וזדים, וכן בכל דבר שיפול עליהם שם טוב ורע נאה ומגונה, תלמד החכמה באיזה דרך ילך ואיך ומתי וכמה ישתמש בכל מידה...**

קול ששון לילדים

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. כיצד נכנסו נח וכל בעלי החיים איתו אל התיבה?

א. בלילה כשרשעי הדור ישנים. ב. בסתר, שלא יראום רשעי הדור.

ג. בעצם היום, לעיני כולם. ד. החיות ביום ונח ומשפחתו בלילה.

2. מתי ועל איזה הר נחה התיבה בסוף המבול?

א. בא' תשרי על הרי ארמת. ב. ביום יז' בסיוון על הרי ארמת.

ג. בא' תשרי על הרי האלפים. ד. ביום יז' בסיוון על הר המוריה.

3. כיצד גילה נח מהו מזונה של החזיקית?

א. ה' ראה שהוא מצטער וגילה לו. ב. שם בנו שהיה חכם גילה לו.

ג. כשקילף רימון יצאה תולעת והזיקית אכלה אותה. ד. א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י בעל הטורים - כיתות ז' ו ח'

7. "שופך דם האדם" (ט') מה למדים מהפסוק מעבר לאיסור "לא תרצח"?

א. שעדיף לא לאכול בשר כלל. ב. שאסור לאדם לקלל את עצמו.

ג. שאסור לאדם להרוג את עצמו. ד. תשובות ב' ו ג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...הַמַּגְדִּיל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם" מדוע מצויין שנעשה ע"י בני אדם?

א. ללמד על להיטותם הרבה. ב. כמו האדם הראשון כפרו בטובה.

ג. גם הם כמו האדם הראשון מרדו בה'. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

5. "וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם" (פרק ט') מהיכן היו לנח זמורות?

א. לקח מארץ ישראל שלא היה בה מבול. ב. הכנים איתו לתיבה.

ג. זמורות היו מצויות כי הצמחייה לא נפגעה במבול. ד. א' וב' נכונות.

6. מה הדמיון בין חטא דור המבול לחטאו של אדם הראשון? (פרק י"א)

א. שניהם חטאו בגלל שהסיטו אותם בערמה. ב. שניהם מרדו בה'.

ג. שניהם כפרו בטובה שעשה עמם ה'. ד. בגלל שני החטאים קוללה הארץ.

שאלה עפ"י האיבן עזרא - כיתות ז' וח'

8. "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר" (ח') באיזו מילה ניתן להחליף את "לאמר"?

א. במילה "ויצו". ב. במילים "וידבר" או "ויאמר".

ג. במילה "ויקרא". ד. כל התשובות נכונות.

ברכות והודעות

גיליון קול ששון עבר שידרוג – החל משבת בראשית והלאה יתווספו לגיליון – ביאורים על הסדר לספרים - תהלים ומשלי וכן יועלו רעיונות ערכיים מלאי חוכמה לדרכי חיים טובים.

ברכות לכל הנעים לקריאה לתמוך באברכי כולל "ברכת אברהם" – יהי רצון מלפני שוכן מרומים שיזכו לשנה טובה, מבורכת, מלאה נחת ושלווה, בריאות איתנה ופרנסה טובה.